

بیانیه انجمن‌های علمی حوزه سلامت روان

درباره تأثیر وضعیت اجتماعی کشور بر سلامت روان و اتفاقات متعاقب درگذشت خانم مهسا امینی

۳۰ شهریور ۱۴۰۱

در ماه‌ها و سال‌های اخیر، کشورمان در شرایطی به سر می‌برد که باعث نگرانی صاحب‌نظرانی است که شاهد اعلام نظر و هشدارشان بوده‌ایم، نگرانی‌ها و دغدغه‌هایی که چنان که باید شنیده نشده و متأسفانه در روزهای گذشته با مرگ دردناک هم‌میهن عزیزمان، خانم مهسا امینی، در جریان فعالیت‌های گشت ارشاد، باعث جریحه‌دار شدن عواطف مردم در ابعاد گسترده ملی شد. بخشی از شرایط موجود حاصل وضعیت کشور در عرصه بین‌المللی، و بخشی دیگر حاصل شیوه تدبیر امور مملکت، سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های داخلی است. لازم است جوانب مختلف این سیاست‌ها و برنامه‌ها، و پی‌آمدهای آن، از ابعاد حقوقی، اقتصادی، جامعه‌شناختی و روان‌شناختی، تبیین و به طریق مقتضی به مسؤولان و مردم اعلام شوند.

انجمن‌های علمی امضاکننده این بیانیه، که در حوزه سلامت روان فعالیت دارند، برحسب مسؤولیت اجتماعی، جایگاه علمی و حرفه‌ای خود، لازم می‌دانند موارد زیر را اعلام کنند؛ و از سیاست‌گذاران، مسؤولان، و مدیران انتظار دارند این موارد را در سیاست‌ها و برنامه‌های جاری و آتی کشور در نظر بگیرند:

۱. این امر به خوبی شناخته شده است که سلامت روان افراد و جامعه متأثر از عوامل کلان اقتصادی و اجتماعی است که خود عمدتاً تحت تأثیر شرایط سیاسی و سیاست‌های کلان کشورها هستند. هر سیاست و برنامه‌ای، در حوزه داخلی یا خارجی، که بر این عوامل اثر منفی بگذارد بر سلامت روان افراد و رابطه آنان با خود، با یکدیگر و با جامعه اثر مخرب دارد.

۲. شرایط اقتصادی نامطلوب، مانند فقر، بی‌کاری، شکاف طبقاتی، و تبعیض در برخورداری از امکانات و فرصت‌های کشور، بسترساز مشکلات روانی-اجتماعی مختلف است. شرایط اقتصادی سال‌های اخیر کشور باعث شده بخش بزرگی از مردم در تأمین معاش خود احساس استیصال و درماندگی کنند، و بخش‌هایی دیگر احساس خُسران و پس‌رفت داشته و درباره‌ی آینده‌ی خود چشم‌انداز روشنی نداشته باشند. اطلاع مکرر از اخبار سوءاستفاده‌ها و فسادهای مالی کلان، و ایجاد ادراکِ عدم پی‌گیری شفاف این موارد و تکرار آن‌ها، و شواهد حاکی از برخورداری نامتناسب گروه‌هایی خاص از فرصت‌ها و مواهب کشور، علاوه بر احساس درماندگی فردی، احساس تعلق و انسجام اجتماعی را تضعیف کرده و تبعاتی جدی بر سلامت روان افراد و ارتباطشان با جامعه خواهد داشت.

۳. سیاست‌ها و برنامه‌های محدودکننده انتخاب شخصی و عاملیت افراد در زندگی‌شان، به رسمیت نشناختن تنوع سبک‌های زندگی سالم و متعارف و الزام به همسان‌سازی ظاهری اعضای جامعه با الگوهای تجویزی از جمله در قالب اجرای برنامه‌ی گشت ارشاد، احساس عدم تأثیرگذاری در تعیین سرنوشت اجتماعی خود، و احساس انواع تبعیض در برخورداری از فرصت‌های اجتماعی بر اساس جنسیت، قومیت، مذهب، یا وابستگی‌های سیاسی و خانوادگی، در گروه‌های وسیعی از جامعه موجب احساس رانده شدن به حاشیه و نابرخورداری از حقوق اولیه خود می‌شود؛ امری که بر سلامت روان آحاد جامعه اثرات ویرانگری دارد.

۴. در مجموع، شرایط نامناسب اقتصادی و اجتماعی، علاوه بر اثرات فردی‌شان، با تضعیف انسجام اجتماعی و چندپارگی جامعه، زمینه‌ساز مشکلات جدی روانی و اجتماعی در ابعاد وسیع است. بسیاری از صاحب‌نظران مستقل بر این باورند که متأسفانه شرایط فعلی کشور در این زمینه‌ها مساعد نیست و لازم است، با سرعت و جدیت، برای بازگرداندن آن به شرایطی مناسب‌تر تدبیر شود.

۵. رواج گفتمان توأم با خشونت در تریبون‌ها و رسانه‌های رسمی و غیررسمی، اصرار بر برنامه‌هایی مانند گشت ارشاد و اجرای آن‌ها بدون پشتوانه خواست عمومی جامعه و توأم با تکرار صحنه‌های خشونت و تنبیه، با هر نیت و هدف و مقصودی که باشد، علاوه بر اثرات منفی مستقیم بر افراد، زمینه‌ساز عادی‌سازی و قُبج‌زدایی از رفتار و گفتار خشونت‌آمیز می‌شود که شکل و دامنه‌اش از آنچه مورد نظر برنامه‌ریزان و مجریان بوده فراتر می‌رود، و به انواع خشونت معطوف به خود یا دیگری، خودکشی و آسیب زدن به خود، خشونت در عرصه‌های عمومی و حتا در خانواده‌ها دامن خواهد زد. به ویژه، اگر این اتفاقات از مواضع رسمی یا با تأیید و حمایت صریح یا ضمنی آن‌ها انجام شوند، ابعاد، نفوذ و تبعات آن بسیار بیش‌تر خواهد بود. لازم است در تمام برنامه‌های کشور حفظ کرامت انسانی و حقوق شهروندان در اولویت باشد؛ و اقتدار نظم‌دهنده اجتماع در وهله اول، نه مبتنی بر تنبیه و خشونت، بلکه بر پایه عدالت، ثبات، و برابری استوار شود، و مستظهر به اراده جمعی و خواست عمومی شهروندان باشد.

۶. لازم است در اجرای هر برنامه از مجریانی استفاده شود که واجد ظرفیت‌ها و توانمندی‌های لازم برای انجام وظیفه در آن نقش خاص باشند. برای انتصاب افراد در جایگاه‌هایی حساس که فقدان ظرفیت کافی در کنترل عواطف و هیجانات، احتمال بروز خطا و عدول از اصول تعریف‌شده را ممکن می‌سازد، بی‌گمان باید از وجود این ظرفیت در آنان اطمینان حاصل شود. هر موردی که فرد در حوزه وظایف خود از حد مجاز و متناسب فراتر برود—حتا اگر هنوز منجر به فاجعه‌ای بازگشت‌ناپذیر نشده باشد—باید به منزله هشدار جدی در نظر گرفته شود و مورد بررسی قرار گیرد تا از تکرار آن جلوگیری شود. عمل کردن به خشم یا هیجانات دیگر در یک فرد — که ممکن است دفعتی و زودگذر هم باشد— می‌تواند موجب آسیب جدی و ماندگار به طرف دیگر، خانواده‌های‌شان، و حتا کل جامعه شود. در این زمینه، استفاده از دانش و تخصص صاحب‌نظران حوزه سلامت روان، مانند روان‌شناسان و روان‌پزشکان، می‌تواند به اصلاح فرایندها، در زمینه معیارهای انتخاب و ارزیابی تناسب افراد با وظایف‌شان، و آموزش مهارت‌های لازم به این افراد کمک کند تا از بروز خطاهای فردی کاسته شود.

۷. باید احترام به کرامت انسانی و حقوق شهروندان، نه صرفاً در کلام مدیران و اطلاعیه‌های سازمانی، بلکه در تمام سطوح فرایندها و رفتار مجریان در اولویت باشد. آنچه باعث اعتماد جامعه به این امر می‌شود رفتار شفاف مسؤولان در قبال تک‌تک خطاهای انجام‌شده است. فارغ از بحث‌های موجود بر سر اصل تأسیس و فعالیت گشت ارشاد و نتیجه آن، متأسفانه علی‌رغم اخبار و تصاویر و فیلم‌های متعدد از برخوردهای نادرست در جریان فعالیت‌های آن، شواهد قابل‌ملاحظه‌ای از پی‌گیری و اقدام جدی و مؤثر برای جلوگیری از تکرار آن دیده نشده است.

در پایان، انجمن‌های علمی امضاکننده این بیانیه، با ابراز تأسف عمیق از مرگ هم‌میهن عزیزمان، خانم مهسا امینی، این فقدان را به خانواده ایشان، و نیز به تمام هم‌میهنانی که خود را از این اتفاق ناگوار مجروح و مغموم احساس می‌کنند تسلیت گفته، و از مسؤولان می‌خواهند که ضمن بررسی و پی‌گیری جدی و بی‌طرفانه دلایل وقوع این روی‌داد تأثیربرانگیز، برای جلوگیری از تکرار آن، و توقف برنامه‌های بدون پشتوانه علمی و مغایر با خواست عمومی جامعه اقدام کنند. تکیه به خواست عمومی جامعه، و توجه و اعتماد به دیدگاه صاحب‌نظران، و بررسی جامع و علمی پی‌آمدهای حاصل از سیاست‌ها و برنامه‌های کلان، اصل‌هایی ضروری برای بهبود وضعیت فعلی و ارتقای سلامت روان و تقویت انسجام اجتماعی در کشور است.

انجمن روان‌شناسی ایران

انجمن علمی روانپزشکان ایران

انجمن علمی روان‌درمانی ایران

انجمن روان‌شناسی سلامت ایران

		@iranpsyasso		www.iranpa.org
		@iranianpsychiatricassociation		www.irpsychiatry.ir
		@ipa.net.ir		www.ipa-net.ir
		@iranhpa.ir		www.iranhpa.ir